

TÁRCZA.

JELENTÉS

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZÁGOS KÖNYVTÁRA

ÁLLAPOTÁRÓL AZ 1909 ÉV I. NEGYEDÉBEN.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 2827 drb, ajándék útján 192 drb, vétel útján 620 drb, áttétel útján 14 drb, összesen 3653 drb nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezen felül köteles példány czimén beérkezett: alapszabály 173 drb, egyházi körlevél 56 drb, falragasz 1837 drb, gyászjelentés 1374 drb, hivatalos irat 237 drb, műsor 491 drb, pörirat 13 drb, szinlap 1964 drb, zárszámadás 234 drb, különféle 575 drb, összesen 6954 drb apró nyomtatvány. Vételre fordítottatott 5969.76 korona, 804.80 márka, 12.50 frank és 2 dollár.

Ajándékaikkal a következők szaporították a nyomtatványi osztály anyagát: Alsófehérmegyei tört. és régészeti egyesület Gyulafehérvár, A múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőisége (2 drb), Bábakalauz szerkesztősége, Beregmegyei magyar közművelődési egyesület Beregszász, Biblioteca National Habana (7 drb), Rio de Janeiro (4 drb), Budapesti statisztikai hivatal (2 drb), Csánki Dezső, Dunamelléki ref. egyházkerület (2 drb), Engel Lajos Szeged, Erményi Lajos. Érseki iroda Eger, Ev. gyámintézet Pápa, Fejérpataky László, Felsőmagyarországi Rákóczi-Múzeum Kassa, Fraknoi Vilmos (2 drb), Gadeau de Kerville H. Bouen, Gazdasági akad. hallgatók egyesülete Magyaróvár, Gerevich Tibor, Gerő Károly, Glasgowi egyetem, Gondos Miksa, Herczegprimási iroda Esztergom, Hist. Verein für Steiermark Graz, Izr. magyar irodalmi társaság (2 drb), Kaiser Nándor (2 drb), Kais. Akademie der Wissenschaften Wien, Krakó, Karlovitz László, Képviselőházi iroda (9 drb), Keszthelyi Hirlap kiadóhivatala, Kováts László, Közgazdasági Közlemények szerkesztősége, Kungl. universitets bibliotek Uppsala (7 drb), özv. gróf Kuun Gézané Lovrana, Magy. kir. állami hidak igazgató-

sága, Magy. kir. állami számvevőszék elnöke, M. kir. igazságügy-miniszterium, M. kir. Konkoly-alap csillagvizsgáló Ógyalla, M. kir. közg. statisztikai hivatal, M. kir. orsz. meteorológiai s földm. intézet (3 drb), M. kir. technológiai iparmúzeum, Magyar Könyvszemle szerkesztősége, M. Nemzeti Múzeum irodája, M. N. Múzeum néprajzi osztálya, M. ornithológiai központ, M. Tud. Akadémia (12 drb), gr. Mailáth József Perbenyik, Mattyasovszky Kasszián Győr, Mitics Oszkár Wien, Mohl Adolf Tata (3 drb), Országos orvosszövetség, Óvári Lipót Ujpest, Österr. ung. Revue szerkesztősége Wien (3 drb), Péchy Jenő, Pénzügyi Hirlap szerkesztősége, Preisz Hugó, Püspöki iroda Győr, Sági János Keszthely (2 drb), Smithsonian Institution Washington (9 drb), Statist. Central-Commission Wien (7 drb), Szabadság szerkesztősége Cleveland, Szalay Imre, özv. Szege Istvánné Nagyszöllős, Szemere Miklós, özv. Szentirmay Elemérné (25 drb), Tauszk Ferencz, Timon Ákos, Toldy László (23 drb), Varju Elemér, Wlassics Gyula, gr. Zichy János, Zsilinszky Mihály (2 drb).

Nevezetesebb szerzemények: 1. Az iol és boldogul való meghalásnak tudományáról. Sárvár, 1600 (270 kor. 75 f). 2. Pálházi Göncz Miklós. Az úr vacsorájáról. Keresztur, 1613 (180 kor. 50 f). 3. Pázmány Péter. Csepregi szegyenvallás. Prága, 1616 (180 kor. 50 f). 4. Czeglédi István. A szó Jákob szava, Kassa. XVII. század (270 kor. 75 f). 5. Eszterházi Miklósnak Rákóczi Györgyhöz írt intő leveleinek igaz páriája. Bécs, 1645 (90 kor. 25 f). 6. Eszterházi Miklósnak Lónyai Zsigmondhoz írt leveleinek igaz páriája. Bécs, 1645 (90 kor. 25 f). 7. Tolvaj Menyői Ferencz. Az arithmetikának mestersége. Kolozsvár, 1703 (30 kor.). 8. Compilatae constitutiones. Kolozsvár, 1669 (76 kor.). 9. Illyés András. Megrövidített ige. III. rész. Bécs, 1692 (28 kor. 50 f). 10. Otokocsi Foris Ferencz. Eltévelyedett juhnak fölkeresése. Nagyszombat, 1692 (332 kor. 50 f). 11. Polgári Gáspár. Mérges golyóbis. 1707 (237 kor. 50 f). 12. Új Kalendarium. Lőcse, 1705 (40 kor.). 13. Új Kalendarium. Komárom, 1707 (40 kor.).

A könyvtár helyiségeiben a lefolyt évnegyedben 11.596 egyén 25.244 kötet nyomtatványt használt; kölcsönzés útján pedig 460 egyén 1127 kötetet.

A lefolyt évnegyedben 2391 munka osztályosított, a melyről 3619 cédula készült. Kötés alá készítettett 802 munka 1049 kötetben. A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe ezen idő alatt 580 csomag érkezett; ugyaninnen 576 levél expediáltatott, a miből 241 reklamálas volt.

Az 1897: XLI. t.-czikk intézkedései ellen vétő nyomdajajdonosokkal szemben peres eljárás megindítása 17 esetben kéretett.

II.

A *kézirattár* az 1909. év első negyedében ajándék útján 7 kötet újkori kézirattal és 1 irodalmi levéllel, vétel útján 1 középkori kódexszel, 18 Petőfi-ereklyével, 49 kötet újkori kézirattal, 82 drb irodalmi levéllel és 5 drb irodalmi analektával, összesen 170 darabbal gyarapodott. Vételre összesen 1771 koronát fordítottunk.

Ajándékozók voltak dr. Frenkel Bertalan, ki gróf Fáy István Simonffy Kálmánhoz írt leveleinek másolatát, Hieronymi Károlyné, ki Leővei Klára hozzája intézett levelét, dr. Hodinka Antal, ki egy XVII. századi ó-szláv szerkönyvet, Kósa Lajos, ki költeményei kéziratát, Novák Sámuel, ki egy csehnyelvű vallásos iratot és özv. Szentirmay Eleménné, ki két Liszt-ereklyét — egyik a mester egy sajátkezű szerzeménye — ajándékozott a kézirattárnak.

A szerzett anyag legbecsesebb darabja a Schöppf Henriktől 1000 márkán vásárolt XV. századi kódex, mely az akkori ötvös-társaság szerkönyve volt s melynek magyarországi vonatkozása is van a réven, hogy remek képeit János mester, a váci püspök illuminátora festette. Azonkívül ki kell emelnünk a Petőfi-ereklyék gyarapodását: Petőfi István egy levelét s Karacs Teréz egy Petőfi Zoltánt illető följegyzését kivéve, Petőfi Zoltán sajátkezű kézírata valamennyi, a korán elhunyt költő irodalmi kísérletei; továbbá Haan Lajos ág. ev. lelkész sajátkezűleg írott naplóját. Az irodalmi levelek közül Bezerédj István, Eötvös József, Mészöly Géza, Mindszenty Gedeon levelezését, Pyrker László, Szemere Bertalan, valamint Brachvogel, Liszt, Wieniawski és Willmers leveleit kell kiemelnünk. Az irodalmi analekták közt van Arany János egy versének sajátkezű kézírata, Szemere Bertalan sajátkezű fogalmazványa és gróf Dessewffy József jelentése a magyar színjátszó társaság dolgában.

A gyarapodás földolgozásán kívül befejezést nyert a Súlyom-Fekete Ferencz-féle hagyaték földolgozása; a személyzet munkásságát azonkívül a Petőfi-ereklyék új katalógusa és az irodalmi levelestár megkezdett revíziója vette igénybe.

Az évnegyed folyamán 53 kutató 140 kéziratot és 104 irodalmi levelet használt. Kikölcsönöztünk 7 esetben 18 kéziratot.

III.

A *hírlapkönyvtár* a lefolyt évnegyedben köteles példányok útján 191 évfolyam 21.185 számával, ajándék útján 8 évf. 6703 számával, vásárlás útján 21 évf. 551 számával — összesen 220 évfolyam 28.439 számával gyarapodott.

Vásárlás: Erdős Miklóstól 1908. évi amerikai lapok és Körmeny Józsefnétől az 1848. évi Erdélyi Hiradó melléklete (2 K). Ajándék Horvát Lajostól a Szépirodalmi Figyelő 1861. évi 48—49. számai, Grósz Károlytól Ingatlanok Vására és Arena 1904—8. évi 59 száma és a Nemzeti Casinótól (folytatólag) a Journal Des Débats, Le Temps, Kölnische Zeitung, The Daily News 1906—8. évi folyamai.

Az évnegyed folyamán a könyvtárban 986 olvasó 1396 hirlap 1728 évfolyamát 1872 kötetben, házon kívül 16 olvasó 19 hirlap 41 évfolyamát 48 kötetben, összesen 1002 olvasó 1415 hirlap 1769 évfolyamát 1920 kötetben használta.

Czéduláztatott 11 évfolyam. — Átnézetett 220 évfolyam, 23.334 szám.

A nyomdai kimutatással érkezett köteles példányok a gyarapodási naplóba irattak s a nyilvántartási naplóba vezettettek; a számonként beérkezett hirlapok a betürendbe osztályozva elhelyeztettek. A csomagküldeményben hiányzott hirlapszámok azonnal reklamáltattak és följegyeztettek, de időnként a bekötés alá rendezéskor is történt reklamálás.

IV.

A *levéltár* a lefolyt évnegyedben vétel útján 476 drb, ajándék útján 45 drb, a kéziratárból áttétel útján 7 drb és letét útján 1 drb irattal, összesen tehát 529 drbbal gyarapodott.

A letéteményezett családi levéltárak közül gróf Forgách-család levéltára gyarapodott 157 drbbal, melyeket gróf Forgách Béla letéteményezett, továbbá a Görgey-család levéltára gyarapodott egy nagy láda irattal, melyet Görgey Albert földbirtokos küldött be.

Ajándékaikkal gróf Forgách Béla, özv. Szentirmay Elemérné, Schöppl Henrik és a M. N. Múzeum régiségtára gyarapították a levéltárat.

Vételre fordított: 764280 korona és 17840 márka.

A törzsgyűjtemény gyarapodásából a középkori iratok csoportjára esik 3 drb, az újabbkori iratokéra 140 drb, az 1848/49-es iratok csoportjára 119 drb, a czimereslevelek csoportjára 3 drb, a gyászjelentésekére 263 drb és a pecsétlenyomatok csoportjára 1 drb.

Az évnegyed szerzeményei közül kiemelendők gróf Kreith Bélától szerzett 1848/49-es iratok, melyek főleg a szabadságharcz befejezte utáni első hónapok történetére, Kossuth Lajos törökországi tartózkodásának első hónapjaira, de az emigráció későbbi történetére is becses adatokat tartalmaznak, kiemelendők továbbá még Vetter Antal emlékiratai, melyek a szabadság-

harcz fontosabb hadi eseményeit véve alapul, a szabadságharczot katonai szempontból tárgyalják.

A czimereslevelek gyűjteménye a következő darabokkal gyarapodott: 1. 1517 október 6. Buda. II. Lajos czimereslevele Engel Péter részére. A szöveg és czimerképnek egyszerű, XX. századi másolata. 2. 1659 május 1. Bécs. III. Ferdinánd czimereslevele Thaisz Gergely részére. Eredeti. 3. 1681 jan. 13. Linz. I. Lipót czimereslevele Weisz Mátyás részére.

A lefolyt évnegyedben 63 kutató 11.648 darab iratot használt. Kikölcsönözöttet 3 térítvényre 131 darab.

A lefolyt évnegyed szerzeményei földolgozásán kívül befejeztetett végleg a Sólyom-Fekete gyűjtemény borítókozása és földolgozása. Befejeztével a végleges szerzeménykönyv is tovább volt folytatható, az 1908. évi szerzemények majdnem teljesen be vannak írva a végleges növendéknaplóba. Rendeztetett teljesen a Rholly-család levéltára, a mely 3 drb középkori oklevélmásolatot, 2 drb XVI., 51 drb XVII., 635 drb XVIII., 249 drb XIX. századi iratot és 1 drb térképet, összesen 941 drb iratot tartalmaz, köztük a családnak 1558. évi birodalmi és 1601. évi magyar czimereslevelét is. Folyamatban van jelenleg a Szunyogh levéltár és a Görgey-levéltár újabb anyagának rendezése.

AZ ERDÉLYI NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA 1908-BAN.

Dr. *Erdélyi* Pál 1908. évi jelentéséből a következőkben mutatjuk be az Erdélyi Múzeum-Egyesület könyvtára mult évi működésének képét:

Az 1908. évről szóló jelentésemhez csatolt táblázatok és kimutatások arról tesznek tanuságot, hogy a könyvtár munkája ez év folyamán is zavar-talanul és megszakítás nélkül folyt s hogy a gyarapodási statisztika nemcsak kedvező, hanem egyben emelkedő eredménnyel zárult. Ezt a körülményt azért óhajtom különösen kiemelni, hogy könyvtárunk működését még az a nagy munka sem zökkenthette ki a rendes kerékvágásból, mely a forgalomnak július elsejétől kezdődő megszüntetését kívánta. Hgy a könyvtár 1908 július elsejétől zárva volt, a könyvtár költözésével természetesen okolható meg s az viszont, hogy a könyvtár rendes munkája mind a mellett fönnakadás nélkül ment, bizonyítja nemcsak a közönség érdeklődését, hanem azt is, hogy a könyvtár munkateljesítő képességét még ez a soron kívüli nagy megmozdulás sem zavarta meg.

Gyarapodásunk statisztikája első pillanatban talán kedvezőtlenebbnek